

VEC: Podnet na konanie Slovenského národného strediska pre ľudské práva – odpoveď

Vážená pani XXX,

dňa 11.03.2014 bol listom doručený Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva Váš podnet, v ktorom žiadate o právnu pomoc vo veci namietanej diskriminácie. Dovoľte nám najskôr v krátkosti popísať právne postavenie Slovenského národného strediska pre ľudské práva a antidiskriminačnú legislatívu.

1. Právne postavenie Slovenského národného strediska pre ľudské práva

Postavenie a právomoci strediska upravuje zákon č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov. Podľa uvedeného zákona stredisko plní úlohy v oblasti ľudských práv a základných slobôd vrátane práv dieťaťa. Stredisko na tento účel najmä:

- monitoruje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv a dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania podľa osobitného zákona,
- zhromažďuje a na požiadanie poskytuje informácie o rasizme, xenofóbii a antisemitizme v Slovenskej republike,
- uskutočňuje výskumy a prieskumy na poskytovanie údajov v oblasti ľudských práv, zhromažďuje a šíri informácie v tejto oblasti,
- pripravuje vzdelávacie aktivity a podieľa sa na informačných kampaniach s cieľom zvyšovania tolerancie spoločnosti,
- zabezpečuje právnu pomoc obetiam diskriminácie a prejavov intolerancie,
- vydáva na požiadanie fyzických osôb alebo právnických osôb alebo z vlastnej iniciatívy odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa osobitného predpisu,
- vykonáva nezávislé zisťovania týkajúce sa diskriminácie,
- vypracúva a uverejňuje správy a odporúčania o otázkach súvisiacich s diskrimináciou,
- poskytuje knižničné služby,
- poskytuje služby v oblasti ľudských práv.

2. Skutkový stav

Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva bol dňa 11.03.2014 doručený Váš podnet na podozrenie z diskriminačného konania profesijnej komory pri spochybňovaní osvedčení na výkon konkrétnej špecializácie z dôvodu pohlavia. Komora sa mala dopustiť diskriminácie vo vzťahu k Vašej osobe tým, že Vám odňala uvedenú špecializáciu, a to spolu s ďalšími osobami, ktoré túto špecializáciu získali. Listom č. KR 043/2012 z 28.02.2012

(zaslaný mailom dňa 01.03.2012) Vám komora tieto skutočnosti oznámila s odôvodnením, že na základe revízie skúšobných protokolov z roku 1995 zistila pochybenie člena skúšobného senátu, v dôsledku ktorého došlo k vystaveniu osvedčenia na zmienenú špecializáciu namiesto správne udelenej špecializácie. Na základe toho bola vykonaná zmena v zápise príslušných špecializácií u Vašej osoby a ďalších osôb s obdobnou situáciou na internetovej stránke komory. Po Vašom upozornení na nezákonný zásah zo strany komory do Vašich práv a práv ďalších dotknutých osôb došlo k bezodkladnému uvedeniu zápisu na internetovej stránke komory do pôvodného stavu. Komora súčasne reagovala listom č. KR 048/2012, zaslaným elektronicky e-mailom, ktorým uvedenie do pôvodného stavu oznámila dotknutým všetkým osobám (p. XXX, p. XXX, p. XXX, p. XXX). Slovenské národné stredisko pre ľudské práva za účelom objektívneho objasnenia skutkového stavu a získania vyjadrenia druhej strany – komory XXX, iniciovalo stretnutie svojich zástupcov so zástupcami komory sídle komory na ulici XXX Bratislava. Na tomto stretnutí predstavitelia komory (p. XXX – predseda komory, p. XXX – vedúca kancelárie komory) uviedli, že nejde o jediný prípad spochybnenia udelenej špecializácie na základe vykonávanej priebežnej kontroly spisov komory. Podľa ich vyjadrenia komora v prípade zistenia pochybenia pri udeľovaní osvedčení na špecializácie postupuje rovnako, nerobí žiadne rozdiely alebo výnimky, vopred upozorní na takúto skutočnosť a iniciuje pred skúšobným senátom opakované preskúšanie osôb, ktorým bolo osvedčenie vydané v rozpore so zápisom v skúšobnom protokole. Ďalej uviedli, že v praxi nejde len o prípad osôb ženského pohlavia ale aj osôb mužského pohlavia.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva v nadväznosti na obsah tohto stretnutia zaslalo 08.04.2014 doplňujúce otázky komore XXX. Komora otázky prerokovala na zasadnutí svojho predstavenstva a odpovede na ne zaslala najprv mailom dňa 15.04.2014 a následne listom doručeným stredisku dňa 28.05.2014. Z týchto odpovedí vyplynuli nasledovné skutočnosti.

P. XXX bola komorou písomne vopred upozornená na nesúlad medzi skúšobným protokolom a vydaným osvedčením. Komora XXX zistila viaceré charakterovo podobné pochybenia skúšobných senátov pri vydávaní osvedčení v rozpore so skúšobným protokolom z príslušnej skúšky, a to celkovo v siedmich prípadoch. Vo všetkých týchto podobných prípadoch komora pritom postupuje, resp. postupovala rovnakým spôsobom vo vzťahu ku svojim členom a členkám. Písomne ich upozorní na nesúlad skúšobného protokolu s vydaným osvedčením a umožní im vykonať skúšku v danej špecializácii.

3. Právny stav

V Slovenskej republike je účinný zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „antidiskriminačný zákon“). Tento zákon poskytuje všeobecný rámec pre uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania. Zákon najmä definuje základné pojmy ako zásada rovnakého zaobchádzania a diskriminácia, vymenúva oblasti, v ktorých existuje povinnosť dodržiavať túto zásadu (sústredzuje sa na oblasť sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb, na oblasť vzdelania a na oblasť pracovnoprávných vzťahov) a pri týchto oblastiach vymenúva dôvody, na základe ktorých sa zásada rovnakého zaobchádzania musí dodržiavať. Tiež zakotvuje výnimky zo zásady rovnakého zaobchádzania a podrobnosti o možnosti obrátiť sa so žalobou na súd v prípade jej nedodržania a formy konania, ktoré sa považuje za diskrimináciu. Z uvedeného vyplýva, že na to aby určité správanie, konanie alebo opomenutie bolo porušením zásady rovnakého zaobchádzania, a teda považované za diskriminačné v zmysle uvedeného zákona je nutné, aby boli splnené podmienky, ktoré antidiskriminačný zákon predpokladá. Týmito **podmienkami je forma diskriminácie, diskriminačný dôvod, oblasť diskriminácie a existencia tzv.**

komparátora (subjektu, voči ktorému sa porovnáva osoba, ktorá o sebe tvrdí, že s ňou je, bolo alebo by mohlo byť zaobchádzané menej priaznivo v tej istej situácii).

Dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva podľa § 2 citovaného zákona v zákaze diskriminácie z **dôvodu** pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia.

Antidiskriminačný zákon v ustanovení § 2a stanovuje určité **formy diskriminácie**, ktorými sú:

priama diskriminácia je konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s osobou zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou v porovnateľnej situácii.

Nepriama diskriminácia, ktorá je v zákone definovaná ako navonok neutrálny predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, ktoré znevýhodňujú alebo by mohli znevýhodňovať osobu v porovnaní s inou osobou. Za nepriamu diskrimináciu nie je možné pokladať takýto predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, ak sú objektívne odôvodnené sledovaním oprávneného záujmu a sú primerané a nevyhnutné na dosiahnutie takého záujmu.

Obťažovanie je také správanie, v dôsledku ktorého dochádza alebo môže dôjsť k vytváraniu zastrašujúceho, nepriateľského, zahanbujúceho, ponižujúceho, potupujúceho, zneuctvujúceho alebo urážajúceho prostredia a ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť zásah do slobody alebo ľudskej dôstojnosti.

Sexuálne obťažovanie je verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy, ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť narušenie dôstojnosti osoby a ktoré vytvára zastrašujúce, ponižujúce, zneuctvujúce, nepriateľské alebo urážlivé prostredie.

Pokyn na diskrimináciu je konanie, ktoré spočíva v zneužití podriadenosti osoby na účel diskriminácie tretej osoby.

Nabádanie na diskrimináciu je presvedčanie, utvrdzovanie alebo podnecovanie osoby na diskrimináciu tretej osoby.

Neoprávnený postih je také konanie alebo opomenutie, ktoré je pre osobu, ktorej sa týka, nepriaznivé a priamo súvisí s domáhaním sa právnej ochrany pred diskrimináciou vo svojom mene alebo v mene inej osoby alebo s podaním svedeckej výpovede, vysvetlenia alebo súvisí s inou účasťou tejto osoby v konaní vo veciach porušenia zásady rovnakého zaobchádzania, alebo so sťažnosťou namietajúcou porušenie zásady rovnakého zaobchádzania.

Ustanovenie § 3 ods. 1 antidiskriminačného zákona vymenúva **oblasti**, v ktorých je každý povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania, a to konkrétne v oblasti pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahoch, oblasti sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti alebo poskytovania tovarov a služieb a vo vzdelávaní.

Pri posudzovaní konkrétneho prípadu je potrebné preukázať pri namietaní určitej formy diskriminácie, že existuje, resp. existoval rozdiel v zaobchádzaní s prípadnou obeťou diskriminácie v porovnaní s inou osobou, ktorá sa nachádza, alebo nachádzala v rovnakej alebo v porovnateľnej situácii. Pri namietaní diskriminácie sa musí uviesť zákonom uvedený dôvod, z ktorého je diskriminácia zakázaná. Ďalšou podmienkou je zákonom chránená oblasť a preukázanie, že napadnutým konaním vznikla prípadnej obeť diskriminácie nejaká nevýhoda. Medzi dôvodom rozdielneho zaobchádzania a vzniknutou nevýhodou musí existovať príčinná (kauzálna) súvislosť.

4. Záver

Na základe vyššie opísaného skutkového a právneho stavu Slovenské národné stredisko pre ľudské práva posúdilo Vami namietané konanie z hľadiska naplnenia jednotlivých podmienok diskriminácie nasledovne.

V súlade s ustanovením § 6 ods. 2 antidiskriminačného zákona sa zásada rovnakého zaobchádzania v oblasti pracovnoprávných vzťahov a obdobných a s nimi súvisiacich právnych vzťahov uplatňuje len v spojení s právami osôb ustanovenými osobitnými zákonmi, okrem iného v oblasti prístupu k zamestnaniu, povolaniu, inej zárobkovej činnosti alebo funkcii (písmeno a)) alebo v oblasti členstva a pôsobenia v organizáciách zamestnancov, organizácii zamestnávateľov a v organizáciách združujúcich osoby určitých profesií vrátane poskytovania výhod, ktoré tieto organizácie svojim členom poskytujú (písmeno b)). Opísané konanie napĺňa oblasť diskriminácie, nakoľko k nemu došlo v prostredí profesijnej organizácie (Komora XXX), a to v relácii k prístupu k povolaniu, resp. inej zárobkovej činnosti (obmedzenie rozsahu výkonu činnosti, na ktoré môže byť fyzická osoba na základe vydaného osvedčenia oprávnená).

Pokiaľ ide o ďalšie podmienky diskriminácie (dôvod, forma a komparátor), tieto sa nepodarilo naplniť v opise namietaného konania.

Nebolo preukázané, že by k údajnému diskriminačnému konaniu došlo z dôvodu pohlavia, pretože na stretnutí s predstaviteľmi komory bolo prezentované, že k pochybeniam zo strany skúšobných senátov došlo aj v prípade fyzických osôb mužského pohlavia, na základe čoho komora postupovala obdobne aj voči týmto osobám.

Nebolo preukázané, že by došlo k niektorej z foriem diskriminácie podľa ustanovenia § 2a antidiskriminačného zákona. V obdobnej situácii sa nachádzalo viacero osôb, voči ktorým komora na základe vyššie uvedených vyjadrení postupovala rovnako, bez rozdielu, a preto sa ani jedna z nich nedostala do menej priaznivého postavenia ako sa zaobchádzalo s ostatnými osobami v podobnej situácii, t.j. u ktorých bolo zistené pochybenie pri vydávaní osvedčenia po vykonaní príslušnej skúšky. Absentuje tak nielen konkrétna forma diskriminácie ale aj komparátor. V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že žiadna iná osoba nenamietla uvedený postup komory ako diskriminačný.

Toto právne posúdenie vychádza výlučne zo skutkového stavu, pre ktorého zistenie boli podkladom dokumenty a vyjadrenia predložené oboma dotknutými stranami a vzťahuje sa výlučne na odborné posúdenie vo vzťahu k antidiskriminačnému zákonu v rozsahu zákonom priznaných kompetencií Slovenského národného strediska pre ľudské práva. Nie je ho možné v žiadnom prípade považovať za posudzovanie zákonnosti rozhodnutí alebo iného postupu relevantnej profesijnej organizácie (XXX), ktoré patrí do výlučnej pôsobnosti súdu.